

Något om värtor

När Harna Harnod i Lindby besvärades om att mycket
av värtor. Att dessa hade man flera olika röd. Ett var
att man skulle räkna värtorna i räkna lika många ärtor
samt därefter kasta dessa i brunnen i skyddet därifrån de
skulle de försvinna (värtorna försvann). Ett annat var att man
skulle räkna dem så ofta man kom i väg eller såg dem. När
en prämnande såg dem skulle han sprutta på dem, om det
skulle vara noggen sprutt som ansågs särskilt "kärfvig" var
jag dock g. Harnas matman skulle förna Harna en "gira
röd" för värtorna, men om han gjorde något skeddades var Törn
för de rätta korar. De ville matman den prämma bort dem med
den lapistång som alltid hade till hands, men det ville inte
Harna, då han lika väl kunde ha värtorna som mårharna. Men
den hade de att han likväl skulle göra en med hennes värtor.
Några dagar därefter pågick han Harna: "Hur kan du det med
dina värtor?" Harna, som inte tänkte därpå skulle så ofta för
sin handledare där de suttit; de var borta varandra en. En slung
hanske, men fullt samt. Matmanen såg nog att han såg Harnas min

Kamas bröllop år 1885

Man blev mycket avogt stämd mot Kama i gälden i Terts allt hon gjord för den gjorde man allt för att minnet göra hennes giftemål öfverallt henne vid sig för alltid, man förtalade, intigerade, ~~annuslode~~ ~~mude~~ ett skrifet brev m. m. i sist gratulerade man på bryllupsdagen genom smöde-annonser i dagspressen (den nya tiden tidna). Terts allt detta kom ändå den gamle brudens med på förtroendet: på hennes lög på Kama tallich en 100-kronorsedel när man gick till bruden. Du var red att sändas gåvor som penningar i skriftliga gratulationer lades på brudens tallich: gratulationsbrev i brev med skrivne versar fanns också på vännen öfver hennes gamla lärarinne i Lundaberg som följde sina slavers öden i förtroendringar öfver skro ett förtroende när Kamas barn sedan dog.

Bröllopet firades i brudens hem som då också genom höj blev Kamas öfver hennes mans hem, i red var att en

as brudars i en as brudgummers yngre släktingar skulle
följa med till prästen som bröllops vittnen. För att undvika
till prästen fick inte bruden visa sig i intill detta. Händ
gästerna följde efter sig själv. Någon god vän klädde
bruden, så hon inte skulle göra något sjätt. Brudbruden
var ej brudligt, men var en mycket braas i häret, men den
na braas om egentligen endast en form av braas då stiga
var skänd, o ej som i senare tid en enklare form i de
fall då bruden ej sågs värdig att bära braas utan
man reskredde att få tga. bruden. Kyrklig brudbruden
skall ha förmitt i skrupel; äldre tid mer under flera
generationer, ända från prästen. Gjorts tid då prästerna
hade den enklare, var bruket av den brölloft för att
i äldre senaste tid äter skrymte fram.

Brudens föräldrar gjorde bröllopet som sed var
dessa brudpar hade gjorts varit hos prästen för att få ut
lysning i 1885; Helsing, men jag vet andra fall från
Gundestrå 1881 där det då var sed att brudgummen o

brudens fader var älsad i detta ämne. Det har alltså antingen ändrats under den mellantiggande tiden, eller också kan det varit olika vid olika församlingar, då det naturligtvis sammanhänger med kvinnans sätt att själs förs in talan, det var inte påagen om smygdig komma, så detta var orsaken.

Bröllopspresenter som brukliga i utgjordes av glas, porlän, krusar, gafflar o.d. nyttigheter. Kruka hade som fästmannagåra erhållit en glaskål med lock försedd med rund knapp av det dubbla glas med spegelbeläggning å insidan utåt i pryglning inåt samt "ströde" kvinnans som elken, som var så under denna ungdoms ålder vid denna tid i förkom som skålar, vaser i gussstakar. De hade som man sade, bytt ringar, men det var nog de först nämnda smärre dygler. Nu att man arbetade för att skilja dem åt, som var orsak därför, då visst inte alla av deras samhälles kleser vid denna tid var ingjorda.

Just vid denna tid undantogs ännu på-
- dotter ar - son. Si nämndes Kama för
Kama Person men de kallas som var något
äldre för st. Bengta Oils - dotter. De gammal-
dags äro - dottrarna villo ofta just vid namnen
på - dotter både när de förtro sig i som gifte.
Jidd - dotter, medan de som var anslagna att
annamma de nya seder en ny tid jidd med sig
stak annamma det nya bruket i festin de fört
kallats - dotter gamla såg det ännu till son.
Si kom i detta son i si mycket annat gammelt
mycket att flera än samit i tiden lora sida vid sida
besende på besende på personlig inställning
till nya seder.

Si om de Kama gift i sett i eget br. Glemmes
man var varken med ykets många lås år bek.
om sig i i det följande skule redogöras något för
Kama stäkt förtäktande.

6 Per Truls som Anders.

Det första jag kommer till om P. Tr. Anders är att man
var stolt över att han redan medan han gick i skola
(inifrån 6-7 års åldern) ensamt kunde hitta vägen till aft-
marid i Skiray en flera kilometer lång väg med
många kringar & vägschal. Han var på den tiden angelä-
gen att barnen skulle lära sig gälda till alla på vä-
gen i stigen, så att de när det kom ifrån kunde reda sig
de skulle ju tidigt ut på egen hand. Anders så var som
andra barn från små folkets hem kom redan vid 6-7 års
ålder ut som vaktpojke i sedan som syster pojke - dräng poj-
ke - kalkare - yngre dräng i sist dräng & brudgöms-
ka i trakten. Som vaktpojke hade han nog som andra
sidorna sina tillhörigheter: ett knyte i linnen var i min-
sta laget men arbetet sådant att det var ofattbart att
en 6-7 års pojke kunde fullgöra det i stället med vad de
jok genomgå i dåliga kläder, smydda av något gam-
malt skott valmal e.d. liggande ute i marken i en skur.

Visste inte pojken sin plats när han kom in till bondens
bord utan slog sig ner på bänkhörnet blev han genast
talsam att han inte fick rätta (fast det fanns plats)
det kunde komma till att stå till bords. Fanns kreaturen
in på förbjudet område o det tvistades pojkens förmoda
att källa dem på sin plats kunde det kanske sträcka
mer allt efter som ären gick blev ju anseendet löglig,
supste pojken fick ju vara med drängarna i bara dries
passopp o slapp gå ensam på det sätt som vaktpojken
som kaffkan hade han stigit ytterligare, fick följa
härskarna o kunde plöjda på logar, men ändå se upp
till drängarna.

De tillhörigheterna den Todelns drängar förde med sig:
Fjärstena utgjordes vanligtvis av blåskista: "drängja-
kistan" "drängjaskar" = ett litet hängsken, målat med
namn i ärtul, blommor i blad på blå eller rödbrun
färg, kistan kunde ersättas av ett skrin. Till dräng-
ens absoluta utrustning hörde plöjda (slagan). Av

lie hade han. Senare ersattes bisten av ett större skäp
drängarskäp, med en mer eller mindre vidtyftlig inred-
ning vid ena sidan i kängare för kläder vid den andra
ibland ordnat med en bänk över i under. Plejeln er-
sattes av en jiska, men intill sekelskiftet behövdes
en rejäl skjuts, men drängen skulle "känna sitt tåg"
(sine tillhörigheter) & det var nog så på den tid som här
avses - 1870 - färd så att tjänarna anseende bänders-
des efter mängden av i utserdet hos de tillhörigheter
han födde med sig, en stadig ordentlig dräng eller jiska
hade bra domer.

Omedelbart för de manliga tjänarna var det dåligt
beställt. Den utgjordes vanligtvis av ett spärme utöver
ofta här ett gavelspärme bredvid porten med ingång
genom ett par halldörar direkt från gården (se teckning
p. n: 25 (huvud)) där även bredvid dörren fanns ett litet
tvärväggigt fönster. I gavelväggen i detta smala rum
fanns smala öppna gluggar & innanför denna vägg stod

sängarna i rad, när det ej fanns en lång säng där
man kunde lägga med fötterna enstärnandes.

Det gjordes ofta vär in genom gluggarna, som man till-
föde sig gott man kunde med kalmsviken, så att elvornas
bildades i de spränder dyror öfver mattetäckan =
"kludda-täckan", ja det påstods att man kunde pyssa på
i källan ibland.

Vid motsatta långväggen stode drängarnas saken i
framför fjärdet fanns ett litet bord öfver någon stol eller
bänk, stora selen kunde ligga in här. Golvet var
av stampad lera eller jord öfver mestadels fanns ej endast
galler av lösa stänger där kalmar eller till hängde ner
mellan stängerna. På eldstaden fanns inga trinke. Lyset
vankjen en liten tranlampa. I sängarna fanns här
väret som inne för kalmar under dyorna. Dessa var
i "dränga-kaset" av samre slag. Riddningen sköt
tes av krimpalken, som också skulle trätta dräng-
arna om kals öfver med varje lördagskväll, det var

allmän regel utan undantag vid denna tid.

På vanliga ställen s. s. i Gårdstör, var jorden drängkam-
maren intill stallet med ingång från detta, men då
jick ej dörrar, om så den fanns, stänges för natten. Den
drängarna skulle komma till om något dym oroades.

Det kan förjakt mycket troligt detta, men det får
ses i sammanhang med tidens bruk i öfrigt. Pige-
na lågo i kuddarna tillhörig heta i det drängiga
bakka stället, mellan den öppna skorstenen i dörrar
i ingången från yttre stället, där de inte så väl vilde
laga armar plats anordnad. Där det fanns särskild
"pige-kammare" kunde denna vara inredd i en skumb
bredvid den med skorstenen med bakug. Där blev
lite varmt när man bakade i den bröden pigorna
om vilken som skulle ligga invid vid muren som var
"varm i gr."

Även kunnat man i mindre ställen, i bland den öfriga
måste ligga i bästun med öppna glazzer i stället

för föresten i uten eldstad så de var inte för väl värda.
Men så får man också ha i uträkna att stugan eller
"folka-stuen" var samlingsplatsen där alla vänt
höll till intill liggdags i intill för en man ätit bröd.
mat i gott vatt-för (= för), tydde man sig det vid
den hella tiden. Alla husets invånare var en familj
i man kunde varandra i borta ihop på ett annat sätt
än i våra dagar då tjänare i regel ej var så gamla
i ålder. Det kunde ej till att flytta i den som det
gjorde hade intill ausende racker bland hus för
den eller medtjänare. När någon flyttade från en plats
till en annan en mihelodä kunde det aldrig att ha
eller om gick för den dagen kom blev för, det kunde
intill till man stannade en eller ett par dagar i hem
någon dag i förvis, annars skulle man intill kommit
att stå ut, så blev pihelen endast någon dag eller
intill alls.

För att kunna lösa det var man gjorde förmoder ansin-

ligt förtärande, i de stidiga tjänarna som liksom
om sin lustandes anseende i tjänstigt heta som om sina
egna i sin han talade om lustandens lust hem o äg-
delar sade han vi i vårt, i lustandefolket betraktade
oftast tjänarna som hörande till huset i skott gäma
bland sina jämbika över deras daglighet, sparsam-
het i förmögenskapsförhållande. På berättas om en hus-
bunde här, vars dräng varit i hans tjänst i 28 år, att
han för en god vän talade om den många pengar många
sparet ihop av löner, drickspengar för fridda djur,
godscllassning m.m., i pok till honom: "Ja, ä allt de
har du såd släppa till ditt skrä."

Sådana som förhållandena under Anders' drängtid
mer kan blev inte några trojänare. Ty han kom att
följa den ström av unga människor som på 1830-
talet sökte sig över till Danmark, där arbetsförhål-
landen och under järnvägsbyggandets tid var sådela
goda. Pönskar hade särskilt lätt för att bli arbets-

lodare, så även studier, som stannade där i flera år.
Såväl de samlade ej så lite pengar under m. Danmarks-
tid, men de fanns också som på grund av mag besvär.
Det komms tillräckligt som förfallna stöpare som här
fölls det allmänna till last. De danska husvärdarna
satt även till värde på svensken som tjänstefogor,
det förefalla som om de varit mera huslige än matfusen
än danskerna. På en ungärdet mellan grannländerna
under denna tid så tydligen att det satte en särskild
prägelse på tillvaron afminstone här, dock dock även
en del lantbruk som till exempel, där industrien brjode
vissa från Pruliga svenskar mittidens är danska spri-
het sedan de först för att vara duktiga, rikt efter de
4 bland lottade man knappast först sitt eget mat eller
komma till det när man kom på besök här, sedan efter
någon månads vistelse bland danskarna. Studier däribland
studier tilltogs på ett underligt sätt när de var bland
svenskar i och sig aldrig glömma det, o det var heller

inte mer än ett önnat på som omedelbart följde därefter.
Ej heller att de vistats i Danmark.

Efter några tid rykte sig dessa vensker åter till
hemlandet. När sådant kom tillbaka började man ett
litet ställe gifte sig i gick på arbete hos bröderna
i de fortgående hans liv utan större händelser.

d Per Tuus dotter Elva

Hans yngre syster Elvas ungdomstid kom del-
vis in i en annan undersökare tidsperiod, då de
unga men kom att knäda sig i byta med gamla
vänner. Av den kom ut att tjäna, men blev mest
redan från början betraktad som inbördes i medlem i
familjen. När man så blev värd att se ett så vackert
att hon g kunde veta sig själv lade denna dotter bakt
i strykning i kom att vistas i hemmet, kom blev en
något yngre kvinna, liksom ett litet steg högre på
rangskalan än före i allmänhet. Under denna tid
var det g mestadest barnens och syster (lita och m. bror)

eller bragar i d. som skulde stäckas i stykas, även kvinnorna skulle då vara fina i ganska stor lyx utveck. Lades ej endast bland de högre stände utan även de yngre av borgersklassen, då den kvinnliga ungdomen då använde krager i mansketter, raka, bridade, bekrade i pipade, när de klädde sig fina i 1820-tallets klädtyg var stor, fast material i de tid. lyftiga klänningarna ofta var hemväst grovt ylle eller haloylletyg, tori så bridade klänningar som prinsess-fason ryddes av hemväst. Om halv eller halvleder skulle det var vitt stäckttyg, o det uppsträ många smärre skor i trätterskor i stygkorskor o även så i spåda lin-smärre skor under denna period. Även drängarna milttades av denna fallenthet för präst i de som ville anses för att vara med i den uppträda i vita handskar, pomada i håret o beffande av parfym med häpp i loirage, eller tillbaka till kvinnorna, de nämnda yllekvinnorna som allmänt ansågs för

finare än vanliga bondpigan, brukade öfver passa upp
på gillen i kunde anses nästan jämställade i anse-
ende med brudbrödrarna som kunde få gå till råds
med dem, de kommo med öfnad i fick något visst
sakutöfning i sitt sätt som ökade deras anseende
Som ett exempel på högjaider bland brudbrödrarna vid
dena tid kan jag inte undulata att ange ett exem-
pel. En tid på ett bondehem intill Kamas ö Elvas
hem var bekymrad för hur var så i öfver i anseendet i
inte sig blek i förnam ut. Hon drack istället för att
få bort den röda färgen, följden blev att hon blev
sjuk, fick höggradig blodfäst i mårte laggas in
på sjukhus.

Elva blev vid bröjan år 1880-talet gift, i det redan
int dröja. Hon var allmänt kallen för "en fin tid"
allmänt ockallen för sitt brida vänliga väsen i ringen
är alla. Hon hade utgjort det första instaget i denna
stakt av den nya tid som just då började igång, en

Tid på gott i out, större jämställdhet, intellektuell
vänserde, större möjligheter för den fattige att kom-
ma fram, men också mera begär efter lyx i större
fordringar på livet i förakt för det gamla som varit.

III Om Kamas mans släkt.

Om Kamas mans släkt är inte mycket att säga. Hans
färdor har både till dem som varit födda, men genom
borgensförbindelser o.d. kommit på obestånd. De voro från
"västerlen" från Greve i när de följde vad de ägde
han de trögare sökt sig så långt som möjligt från om-
gifningen, men han de kommit att komma just: ett
hus å nr 24 Kung, som redan långt före denna
tid 1846, helt var uppdelat i husmansställen o där
även några stannställen var husmansställen, just
med gäddans inredning av bostadslängor. Det
hus Lars Anders folk förärvade sig låg i utkän-
ten av numera intill de "le-stolpar" som ännu i
dag stå kvar där vägen löper över sockergränsen i

minna om en tid då det fanns stängsel i gränsen.
Mannen etablerade sig som murare i ord man i
våra dagar skulle kallat byggmästare i flera av de
första grundmurade lägenheterna i treppen och kon-
verth, de ha tjocka murar av tegel i väster samt ge-
simns upptill i brömslängorna, starka präktiga hus.
Li kan han byggt den brömslänga jag bebr. medan
ägarna själva byggde uttusen som ha korsvirke i
dels klinta väggar dels sådana där korsvirket
fack fyllets ut med tegel eller T.o.m. mästare i bruk
Det var på 1850-talet. När denne man flyttade hit
hon kan som en pärling med tre barn varas den
äldsta som var 10 år skulle stått huskille i pass-
systemen resp. 4 i 5 år på den prämmande platsen där
hon inte hade en enda människa. Hon blev sedan
här värd upp i färd tjänster i bättre familjer under
många år, intill 90 års ålder oturs skickligaste
beck

Den övriga delen av familjen, hustrun med de två min-
sta barnen måste stanna till vidare i Greve där
hustrun "lämnade hjärte" - ännu inte "gick". Hjärte
= blivit kyrkostuge efter nio barn födda i dess in-
när inte fick lämna hemmet. Det var fattigt i
hust i detta barmrika hem där det blev ytterligare
4 barn, dessa st. var totalt idiot som sakade alla
förstånd i ej väste utan i alla förhållanden på ett litet
barn ständigt i ej ens kunde gå utan var allde-
les förkympat, men ändå levde i var en av barn födda
på frälshuset i över 30 år. Han hade varit var
3-4 år medföddt av en frammande person, som tog
honom upp att äka, men glömt bort att rätta av ho-
nom en bit från hemmet. Till den inemot en halv
mil avlägsna Tomteboen i Konglunds där. Han
påträffades dagen därpå i Brjöl (det var i Hylteboen som
brutit hemmet) i efter detta var det slut med hans både
andliga i kroppsliga utveckling, dock var han på pass

klar när han påträffades att han kunde säga att han var
bodd vid Le-Stolpana i att han byggde hus i dåriga
som lida folk på rätt sätt, men vad fallet hette visste
han däremot inte, det var bara för Frälsarna, som var
mycket vidskepliga i arde järn i järn översikt. Trodde
fallet i fäst att han "kommer från väd" medan andra
ansåg det g. alls ounduligt att han blivit fästnad efter
en sådan upplevelse av spräck, smyg, köld i ensam-
hets känsla.

olyckan i mörk gick på den lilla Tillskynden
som nämndes i det föregående, från gårdan till denna
familj, i vår pojkaras rätt i jämnt kunde reda sig
själva, vid 6-7 års ålder, fingo de ut som vaktpojkar
de lida yngsta Hans, som blev Hans man i Öla
som blev den omnamnde Trohjänsar som stannade
i gården i 27-28 år i blev medalför. En nyfäst blev
under hela sin livstid i en annan gård i fick samtidigt
medalj för långtving i trogen tjänst. De andra pojkarna

kommo efter sin vaktpraktik i lära i blott ygher man på
än de vid nysen äldre händt dragning till jorden öfver
gas ygher i blott lantbrukare. Innet är dessa barn som
voro födda mellan 1836 i 1859 hade en enda timme
besökt några skola trots de varit skolpliktiga efter
folkskolestädgans tillkomst i ordred skolgång fanns med
riktig lärare i den skola som skolekar byggd i Skuning
den skollde på fattigdom, innet att på den, innet att skick
med den de mätte ygher förtjåna rätt bröd det var det vid
vändigaste i under visning ansåg man för alldeles vör-
dig för fattigmanstän, man hade ygher mört reda sig
förutan, viktigare var att på något att äta arbeten hmed
i fick man utan länden den hende de rika till som ej
bekände storta något okom om han man första tittu
norr allt i alla i detta hem kanske just därför att man
ygher rätt bättre dagar. Att lära läse måste ju dock ha
var för att komma reda sig till prästen, man det var något
spelt med den saken i några folk gå i Trä är innan de

"Kom fram för prästen i denne gjorde vid han kunde för
att se dem i skolan men utan resultat. Sedan dessa barn
vuxit upp lärde några av dem, trok vare energi i med-
född begåvning både att läsa o skriva o räkna, även den
latinska stilen lärde de o skildes sig g för dem som
gätt i skolan utligt att dröna, men stora lärde de aldrig
de stesade ord som de hördes, i en geografi o d. hade
de g iungaste begrepp, att fräka övertyga dem om att jor-
den var rund som ett klot var linöst, ingen kan g i ja
loftet "med benen uppåt". De andra kunde ordas vidtrif-
tigt stora sig fram i bibel o psalmbok där man kallat
stantien kunde tetter, utan att stanna vid skiljetek-
nen = läsa efter stamme (stemma - stamma). De lärde g
ens skriva sitt namn eller själs läsa summer eller
första storleken av det kapital de ändi mycket oas
fästade att spara ihop i samla i sparbankens bokan, utan
någon annan som de hade fullt förtroende till fick säga
dem det, i de gladdes över att summer väste. En sådan